

**ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
(НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА)**

Кравченко К. О.

Наук. керівн.: д-р геогр. наук, проф. **Нємець К. А.**

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

У аспекті трансформації українського суспільства орієнтовно на європейський вектор розвитку, особливого значення набуває впровадження принципів гендерної рівності, зокрема в сферу освіти України, адже інтеграція до європейського співтовариства потребує істотної перебудови усіх соціальних інституцій та процесів на нових, демократичних принципах, вільних від будь-якої форми дискримінації, в тому числі і за ознакою гендеру [5].

Для подолання існуючих проблем та якісної перебудови освіти на засадах гендерної рівності було розроблено Стратегію впровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2020» (далі – Гендерна стратегія), яка визначає базові принципи, мету, стратегічні цілі, завдання, цільові групи, сфери впровадження та реалізації державної політики гендерної рівності та недискримінації в освіті. На разі реалізація Гендерної стратегії у провідних освітньо-наукових центрах України, таких як Київ, Харків, Львів потребує

детального дослідження.

Консервативність існуючих підходів у кадровому менеджменті сфери освіти залишається інструментом обмеження можливостей реалізації освітян на своєму робочому місці в залежності від гендеру, спотворює уявлення про реальну картину функціонування трудового колективу та призводить до хибних управлінських рішень, що в свою чергу призводить до зменшення частки жінок у сфері освіти зі зростанням посади: жінки обіймають рядові посади, а серед керівних посад чоловіків майже 40%, а серед ректорів вищих навчальних закладів – 90% [5, 6].

Важливим є виявлення гендерного співвідношення жінок та чоловіків у типовій системі академічних рівнів (рис. 1).

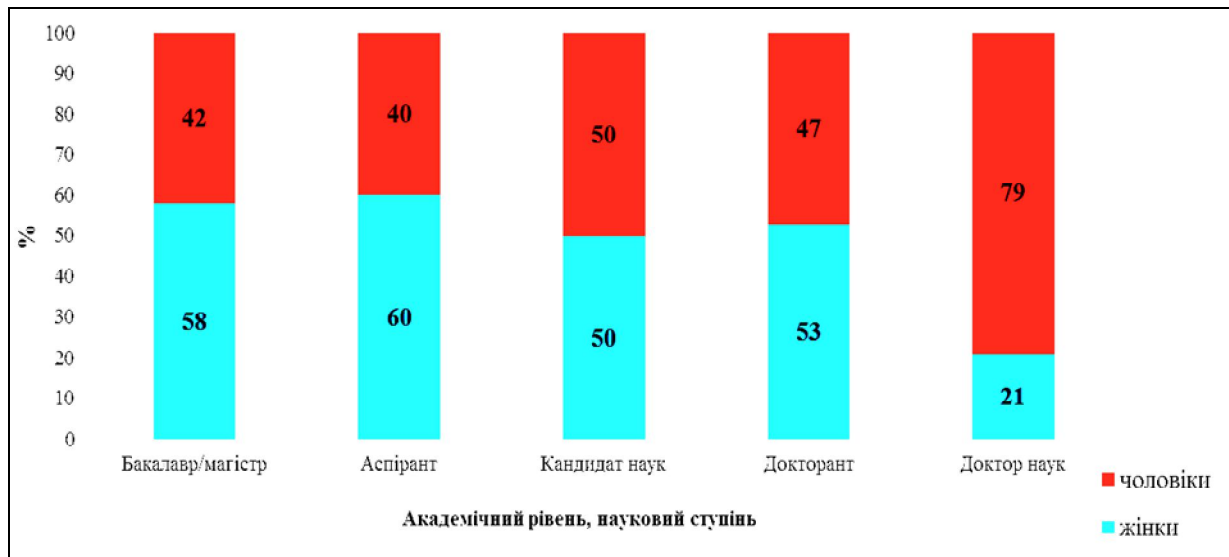

Рис. 1. Відсоткове співвідношення жінок та чоловіків за академічними рівнями у вищій освіті України у 2016-2017 н. р.
(побудовано автором за даними [1])

При отриманні вищої освіти рівня бакалавр/магістр співвідношення жінок та чоловіків тримається приблизно на рівні 60/40 з переважанням жінок. При навчанні у аспірантурі дана тенденція зберігається. При отриманні наукового ступеня кандидата наук відсоткове співвідношення вирівнюється у зв'язку з тим, що частка жінок за час навчання в аспірантурі (який зараз становить 3-4 роки) іде у декретну відпустку. У докторантуру вступає дещо більше жінок, але наукове звання «доктор наук» отримує лише 21% жінок та 79% чоловіків, що знову пов'язано з

декретними відпустками, виконанням жінки традиційної гендерної ролі та т. ін. Важливим є гендерне співвідношення працівників вищої освіти по науковим напрямам досліджень (рис. 2).

По науковим напрямам досліджень гендерне співвідношення є досить динамічним: жінки переважають у гуманітарних та соціальних науках, в той же час чоловікам більш притаманні точні науки – інформаційні технології, природничі науки. Виявлені загальноукраїнські тенденції є актуальними і для провідних наукових центрів, зокрема, розглянемо дані питання на прикладі Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (рис. 3, 4).

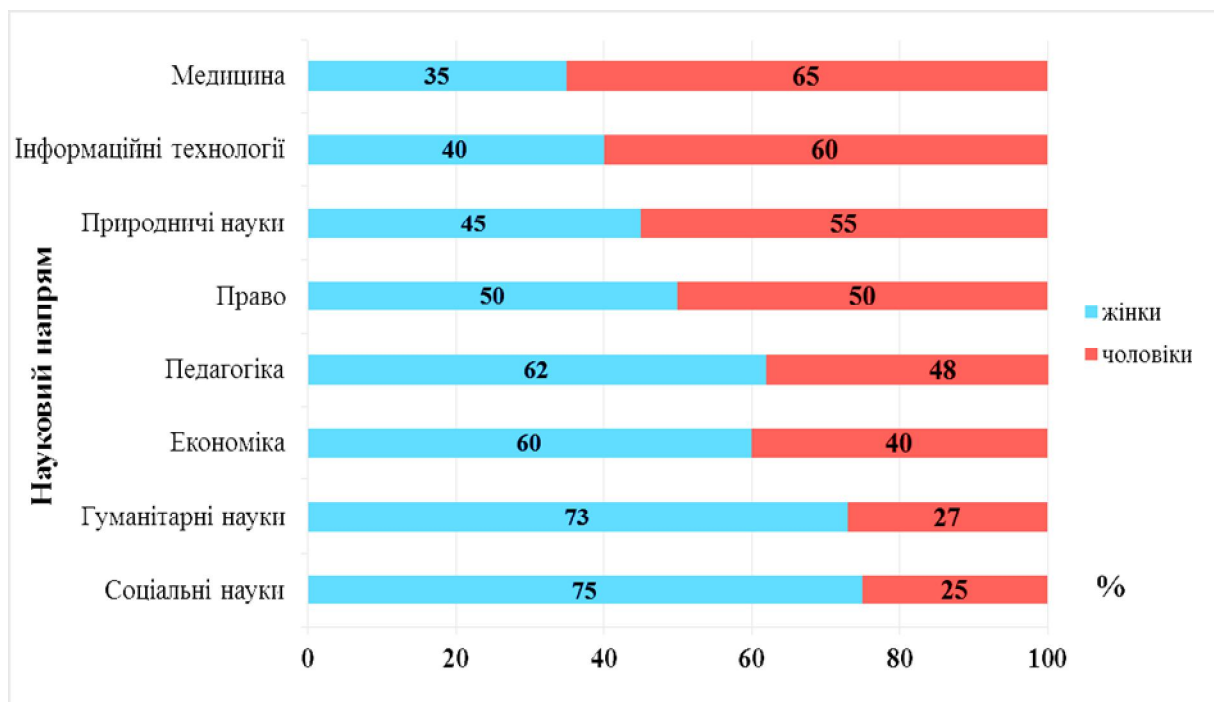

Рис. 2. Гендерне співвідношення по науковим напрямам досліджень у вищій освіті України у 2016-2017 н .р.(побудовано автором за даними[1])

Рис. 3. Гендерне співвідношення заслужених професорів
ХНУ імені В. Н. Каразіна станом на 2016-2017 н. р.
(побудовано автором за даними [3])

Серед заслужених професорів ХНУ імені В. Н. Каразіна станом на 2016-2017 н. р. спостерігається різке переважання чоловіків. Даний показник є репрезентативним, адже звання Заслуженого професора університету присвоюється працівникам, які мають певний стаж роботи в Харківському університеті та значні наукові здобутки. Щодо сучасного стану співвідношення керівного та виборного управлінського складу ХНУ імені В. Н. Каразіна розглянемо гендерне співвідношення у Вченій раді ХНУ імені В.Н. Каразіна (рис. 4).

На разі чоловіки складають переважну більшість членів Вченої ради університету, зокрема це стосується проректорів, деканів факультетів.

Рис. 4. Гендерне співвідношення членів Вченої ради ХНУ
імені В.Н. Каразіна станом на 2016-2017 н. р.
(побудовано автором за даними [3])

Детальніше розглянемо гендерне співвідношення студентів різних спеціальностей на прикладі студентської спільноти ХНУ імені В.Н. Каразіна (рис. 5).

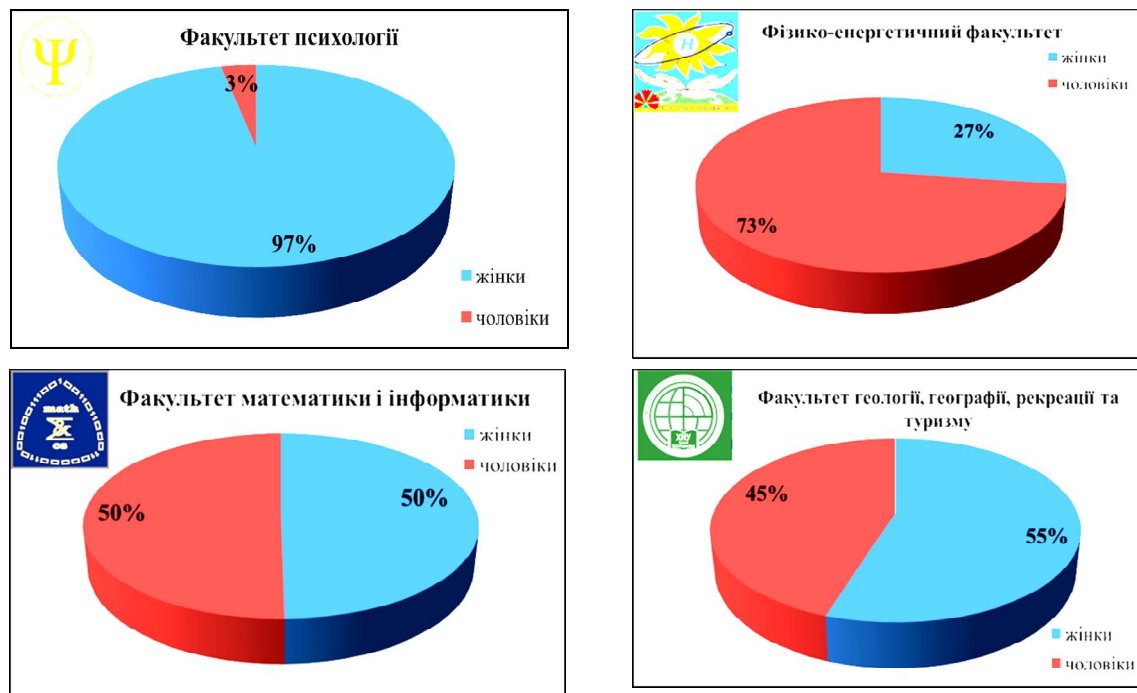

Рис 5. Гендерне співвідношення студентів ХНУ імені В. Н. Каразіна по факультетам у 2016-2017 н.р. (побудовано автором за даними [3])

Проведений аналіз засвідчив переважання жінок за певними науковими напрямами, зокрема на таких факультетах: іноземних мов, психології, філологічному; переважання чоловіків спостерігається на факультетах фізичного напрямку, факультеті комп'ютерних наук. Гендерний паритет спостерігається на таких факультетах, як: математики і інформатики, історичному, геології, географії, рекреації і туризму.

Важливим інструментом для урегулювання сформованих гендерних специфікацій в зазначених сферах освіти є *гендерний підхід*, який виступає головним механізмом досягнення гендерної рівності та затвердження рівних можливостей для самореалізації кожної особистості і передбачає: відсутність орієнтації на «особливе призначення» чоловіка чи жінки; заохочення видів діяльності, що відповідають інтересам особистості; подолання гендерних стереотипів; врахування індивідуальних відмінностей [2, 4].

Гендерна політика міського соціуму у сучасній Україні повинна спиратися на університети як осередки культури, базуватися на увазі загальної гуманітарної підготовки студентів, пропонувати їм вдалу модель формування знань з гендерної політики. Таким чином ці важливі питання можуть бути трансльовані в інші сфери суспільства.

Література

1. Аналітичний центр «Центр дослідження суспільства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita>.
2. Гонюкова Л. В. Освітня складова впровадження гендерної рівності / Л. В. Гонюкова // Гендерна політика міст: історія і сучасність. Вип. 4 : матер. III міжн. наук.-практ. конф.: наук. зб. – Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – С. 40-45.
3. Офіційний сайт Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.univer.kharkov.ua/ua>
4. Ситникова Ю. В. Формування гендерно-сприятливого мікроклімату в сучасному вищому навчальному закладі / Ю.В. Ситнікова // Гендерна політика міст : історія і сучасність. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – Вип. 5. – С. 258-262.
5. Стратегія упровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2020», 2016. – С.1-18.
6. Царенко І. О. Гендерна політика у сфері вищої освіти: проблеми нерівності та шляхи їх вирішення / І. О. Царенко // Економіка: реалії часу. – 2015. – № 3 (19). – С. 110-117.